

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Західноукраїнський національний університет

Факультет фінансів та обліку

Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

ДІДИК Оксана Сергіївна

**Ефективність митного оподаткування у фіскальній вітчизняній
практиці / Efficiency of customs taxation in domestic fiscal practice**

Спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

освітньо-професійна програма – Митна справа

випускна кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «Магістр»

Виконала студентка

Групи ФМСм-21

Дідик О. С.

підпис

Науковий керівник

Професор, д.е.н.

Сидорович О. Ю.

підпис

Випускну кваліфікаційну роботу

допущено до захисту

«__» _____ 20 __ р.

Завідувач кафедри

Крисоватий А. І.

підпис

Тернопіль - 2023

Зміст

Вступ.....	
3	
Розділ 1. Теоретичні основи митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності.	
1.1. Актуальність та теоретична сутність митного оподаткування.....	
6	
1.2. Склад та особливості справляння митних платежів.....	
13	
Висновки до першого розділу.....	
17	
Розділ 2. Сучасний стан митного оподаткування зовнішньоторговельної діяльності в Україні.	
2.1. Аналіз сучасного стану та оцінка фіскального потенціалу митного оподаткування в Україні.....	
18	
2.2. Аналіз виконання показників бюджету в контексті митних платежів..	
22	
2.3. Фіскальна ефективність адміністрування мита в Україні.....	
29	
2.4. Митні та податкові аспекти економічної інтеграції України до ЄС....	
32	
Висновки до другого розділу.....	
37	
Розділ 3. Удосконалення механізму митного оподаткування у вітчизняній практиці.	
3.1. Зарубіжний досвід митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності та можливість його застосування в Україні.....	
38	

3.2. Пріоритети та напрямки вдосконалення митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності.....	43
Висновки до третього розділу.....	50
Висновки	52
Список використаних джерел	54

Вступ

Актуальність теми. В умовах нової економічної та геополітичної ситуації національних економік та зростаючими військовими викликами виникає необхідність розробки нових, науково обґрунтованих методів забезпечення економічної безпеки держави, орієнтованих на економічні інтереси держави. Їх головне завдання – кількісні зміни для соціально – економічної якісної трансформації країни. Важливою складовою та гарантом цих змін є зовнішня торгівля і проведення ефективної фіскальної політики.

Одним з найважливіших суспільних завдань сьогодні на всіх рівнях влади та бізнесу є створення системи тарифного оподаткування експортно – імпоротної діяльності з ефективними регуляторними інструментами для державних фінансів та необхідними механізмами для реалізації стратегічними цілей і конкретних завдань соціально – економічного розвитку.

Стягнення податків на зовнішньоекономічну діяльність є дуже важливим у континуумі державного регулювання економіки. У процесі регулювання економіки через тарифи та податки держава має потужний вплив на процес формування напрямів руху імпорту та експорту, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів з метою створення передумов для галузевого та регіонального розвитку, здорової конкуренції та покращення кооперації, сприяння залучення інвестицій тощо.

Наразі найважливішим і пріоритетним напрямком діяльності українських митних органів є справляння митних платежів та наповнення бюджету. Це контрастує з діяльністю митних органів за кордоном, основними завданнями яких є правоохоронна та оперативно – розшукова діяльність, охорона кордонів, захист національних виробників тощо.

Забезпечення митних надходжень – це процес на який впливає багато факторів та елементів, особливо в часи невизначеності та кризи, включаючи нинішню війну в Україні.

Формування бюджету митниці наразі є найважливішим і основним видом діяльності українських митних органів. Забезпечення митних надходжень – це

процес, на який впливає багато факторів та елементів, особливо в часи невизначеності та кризи, включаючи поточну війну в Україні.

Питання державних фіскальних заходів у сфері сплати митних платежів, основні проблеми, що виникають при цьому, та шляхи їх вирішення знайшли своє відображення в роботах наступних науковців: І. Березинюк, О. Гребельник, О. Годованець, С. Дегтярьова, О. Дубініна, В. Дучака, В. Науменка, А. Мазура, О. Мартинюка, С. Терещенко та ін. Проблеми реалізації митної політики розглянуто в працях І. Бондаренка, А. Войцещука, А. Крисоватого, А. Луцика, В. Мартинюка.

Однак, зважаючи на динамічність соціально – економічних процесів митні платежі постійно набувають нового значення. Не є винятком і умови воєнного стану та входження України до числа країн – кандидатів на вступ до ЄС.

Метою дипломної роботи є оцінка ефективності митного оподаткування в Україні та визначення перспективних напрямків його вдосконалення .

Відповідно до цього поставлено такі завдання:

- Дослідити фіскальну актуальність та теоретичну сутність митного оподаткування в Україні;
- Висвітлити склад та особливості справляння митних платежів;
- Розглянути сучасний стан та оцінку фіскального потенціалу митного оподаткування в Україні;
- Оцінити вплив фіскального регулювання на економічну безпеку держави;
- Охарактеризувати фіскальну ефективність адміністрування мита;
- Проаналізувати виконання показників бюджету в контексті митних платежів;
- Дослідити зарубіжний досвід митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності та можливості його застосування в Україні.
- Запропонувати пріоритети та напрями вдосконалення митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення митного оподаткування.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, організаційних, методичних і практичних аспектів митного оподаткування в Україні.

Інформаційною базою дипломної роботи виступають: Закони України, Нормативно – правові акти Кабінету Міністрів, Укази Президента, офіційні документи органів державного управління, Митний кодекс України, статистичні дані Державної служби статистики та Державної митної служби України, Всесвітньої торгової організації та інших вітчизняних та зарубіжних аналітичних інституцій, вітчизняні наукові праці і статті.

Наукова новизна полягає в теоретичній постановці та практичному вирішенні низки проблем, спрямованих на підвищення ефективності митного оподаткування в Україні.

Практичне значення полягає у поглибленні досліджень та вдосконаленні митних зборів шляхом розширення спільних транзиту, посилення процесів управління ризиками та вдосконалення митних платежів.

Апробація результатів дослідження та публікації. Результати дослідження апробовані у вигляді тез доповідей на тему: «Податкова система України в умовах воєнного стану»

Структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст тексту викладений на 60 сторінках комп'ютерного стану. Робота містить 8 рисунків, 2 таблиці, список використаних джерел, що включає 55 найменувань.

Розділ 1

Теоретичні основи митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності.

1.1. Актуальність та теоретична сутність митного оподаткування.

Митна діяльність України характеризується тим, що Державна митна служба виконує ряд завдань, таких як захист вітчизняних виробників, сприяння зовнішньоекономічній діяльності та боротьба з контрабандою, її основним завданням є формування бюджету за рахунок митних платежів, таких як податок на додану вартість, ввізне та вивізне мито та акцизні збори. Митне оподаткування – один з способів митного регулювання, завдяки якому держава здійснює свою митну політику.

В Україні, яка є унітарною державою, бюджетна система складається з державного бюджету та місцевих бюджетів. [5]. Зосереджуючи увагу на державному бюджеті, можна сказати, що державний бюджет відіграє важливу роль у системі фінансового регулювання та бюджетного забезпечення, а також у діяльності підприємств і домогосподарств. Це пов'язано з тим, що державний бюджет становить значну частину зведеного бюджету, а його розподіл, перерозподіл та ефективне використання потребують подальшого управління відповідно до європейських стандартів фінансового менеджменту. [5]. Значну частину доходів бюджету становлять податкові надходження, які включають в себе загальнодержавні та місцеві податки і збори, в тому числі митні платежі. При розгляді цього питання корисно розглянути тріаду бюджетної, митної та податкової політики. Її основним завданням і функцією є наповнення бюджету за допомогою різних важелів і механізмів. З точки зору принципів ефективної податкової політики слід виділити необхідність встановлення адекватного податкового навантаження при максимально можливій сплаті податкових надходжень до бюджету.

Згідно з ст. 14 Податкового кодексу України «митні платежі – податки, що відповідно до цього Кодексу або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи». [42].

Система оподаткування базується на використанні наступних інструментів: імпорتنі та експортні операції (мито, ПДВ, акцизний податок), субсидії штрафи та державні замовлення. За допомогою цих засобів держава під впливом своїх економічних інтересів змінює поведінку зовнішньоторговельних організацій, зберігаючи при цьому повну операційну незалежність. Ці інструменти повністю відповідають природі ринкових відносин. Тому вони відіграють особливо важливу роль у регулюванні зовнішньої торгівлі.

На практиці уряди часто регулюють імпорتنі та експортні операції за допомогою податків. Ефективне використання оподаткування як важливого інструменту регулювання зовнішньоторговельної діяльності потребує розгляду його функцій.

Митна політика, окрім забезпечення захисної та регулюючої функції виконує також основну – фіскальну функцію. Вона полягає в наповненні державного бюджету за рахунок стягнення митних платежів. [25].

«І. А. Гуцул зазначає, що митна політика включає в себе: принципи, що закладають правові підстави переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон; здійснюють правову регламентацію митних правовідносин між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності у напрямку захисту їх прав та законних інтересів в частині дотримання митних режимів, визначення правового статусу товарів, що підлягають оформленню; вчинення митних формальностей; порядку здійснення тарифного та нетарифного регулювання; реалізацію спеціальних захисних, антидемпінгових та компенсаційних заходів при імпорті товарів; справляння податкових та митних платежів, зокрема надання митних пільг; здійснення митного контролю». [9].

В Україні використовуються такі види мита:

- Ввізне мито (мито, яким обкладаються товари, що ввозяться у митну територію України);
- Вивізне мито (мито, яким обкладаються товари, що вивозяться з митної території України);
- Сезонне мито (можуть бути фіксовані на термін від 60 до 120 днів);
- Особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове та компенсаційне.

(Тараненко М.С. Тарифне та нетарифне регулювання як інструменти реалізації економічної дипломатії України. Інтелект ХХІ. 2018. № 2. С. 34–38.)

В Україні діють такі ставки мита: адвалерна (встановлюється у відсотках до бази оподаткування), специфічна (в грошовому розмірі) та комбінована (складається з суми адвалерної та специфічної ставок). [8, с. 151].

Загальну структуру розуміння податкової системи доцільно представити на рисунку 1.1.

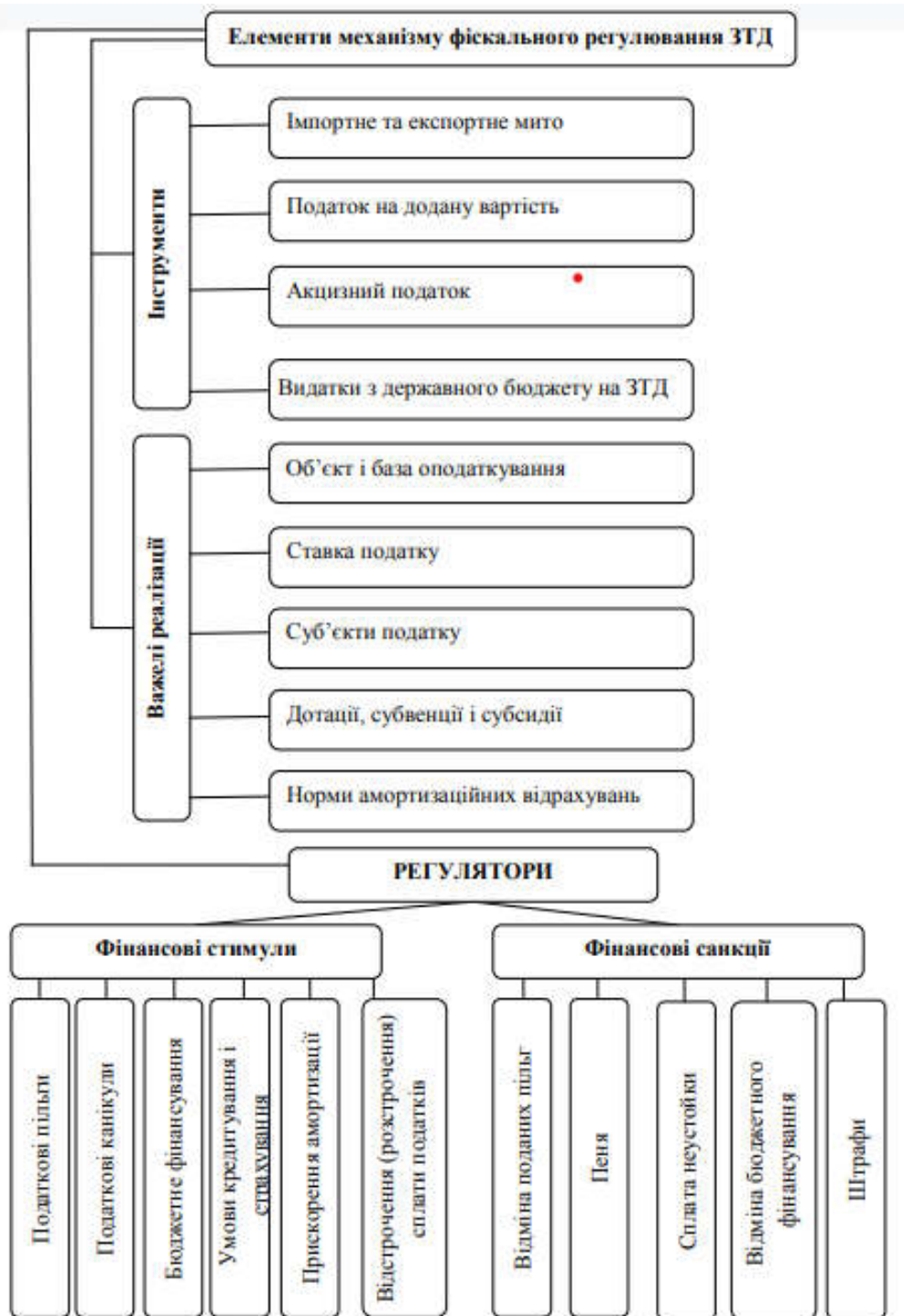

Рис. 1.1. Елементи механізму фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності.

Митні платежі – це обов’язкові платежі, які стягуються з юридичних або фізичних осіб при переміщенні товарів або транспортних засобів, визначені Митним та Податковим кодексом. [38].

З початком війни митно – податкова система України шукає шляхи підтримки, які б дозволили утримувати державу в ресурсному стані, адже

бізнес має працювати, а економіка не може зупинятися. Послідовність та цілісність створеної системи митного оподаткування в умовах війни має велике значення, оскільки вимагає регулярного безперервного зворотного зв'язку щодо оцінки адміністративно - правових рішень та має сприяти прийняттю рішень щодо можливості подальшого економічного розвитку, посилення відповідних компетенцій тощо задля підвищення стійкості країни.

Практика застосування митних процедур для підтримки зовнішньоекономічної діяльності передбачає комплекс заходів з оформлення та контролю за переміщенням товарів, послуг або інших об'єктів, а також порядок нарахування та сплати митних платежів.

У більшості країн застосовуються три рівні тарифних ставок. Кожен рівень ввізного мита відповідає стадії переробки товару: сировина, напівфабрикати та готова продукція. Ставка ввізного мита зростає зі збільшенням ступеня переробки товару, тобто чим вищий ступінь переробки товару, тим вища ставка ввізного мита (імпорт сировини – 0 – 5%; напівфабрикати та комплектуючі – 5–15%; готова продукція – 15 – 30%). Це регулює структуру торговельних відносин шляхом створення більш сприятливого режиму для імпорту сировини та напівфабрикатів та захисту вітчизняного виробництва продукції з високою доданою вартістю.

Що стосується прав на експорт, то ці права використовуються в більшості країн. Податок стягується зі «стратегічних товарів», продукції видобувної промисловості та деяких продуктів харчування. Застосування цього тарифу переслідує як суто економічні, так і політичні цілі (у випадку зі стратегічними товарами). Він зменшує пропозицію дефіцитних товарів, покращує умови торгівлі на внутрішньому та зовнішньому ринках, стабілізує надходження до бюджету та податкові надходження.

Дуже важливо запровадити експортні мита на товари, які підлягають антидемпінговому розслідуванню, завдаючи значних збитків (у випадку України – переважно хімічна продукція та продукція чорної металургії). До переліку товарів, на які в Україні мають бути введені експортні мита, також

слід включити корисні копалини, металобрухт, мінеральні ресурси, цінні породи деревини, окремі види сільськогосподарської продукції та лісоматеріали, групи продовольчих товарів.

Митна вартість товарів має особливе значення в процесі оподаткування, оскільки є основою для визначення і стягнення податків. Найбільш поширеним та ефективним способом оподаткування зовнішньоторговельної діяльності є податок на додану вартість (ПДВ).

Податок на додану вартість (ПДВ) посідає важливе місце в структурі митних платежів, що справляються національними митними органами, і становить 65 – 85% від загальної суми митних платежів.

Війна суттєво змінила організацію роботи Державної митної служби України, що знайшло відображення у прийнятті та зміні низки нормативних документів. Реформування роботи митної служби та спрощення митних формальностей – завдання, які були пріоритетними для держави ще до війни.

Враховуючи важливість зовнішньоекономічної діяльності для України як гравця світового ринку, а також для вітчизняних компаній, які можуть запропонувати світові якісні товари з високою доданою вартістю, а не лише сировину, робота над спрощенням митних процедур має бути продовжена. Лише захист та підтримка національних виробників забезпечить їх безперебійну роботу та збереження конкурентних позицій на світовому ринку навіть в умовах війни, а спрощення митних процедур при імпорті дозволить суттєво оптимізувати задоволення потреб українських громадян.

Система митного оподаткування має бути спрямована на спрощення митних процедур, створення нової системи митного контролю, заснованої на принципі сервісу та міжнародного обміну інформацією, запобігання та протидії корупції в податкових органах та підвищення професійної компетентності посадових осіб. [43]

Зміни до митного законодавства на період дії воєнного стану покликані зменшити бюрократичне навантаження та, відповідно, збільшити швидкість

товарів під час воєнного стану, що дозволить економіці країни ефективно та безперебійно забезпечувати потреби населення під час війни.

Розвиток української держави в останні роки характеризується вибором проєвропейського вектору розвитку та системними змінами в управлінні економікою. Адміністративно – територіальна реформа, бюджетна децентралізація та зміни в податковій системі є першими кроками цих змін.

Особлива увага має бути приділена оптимізації умов для розвитку національної митної та податкової системи. Формування ефективної податкової та митної політики передбачає забезпечення стабільності, а це можливо лише за умови належного адміністрування податків, зборів і тарифів. Створення ефективної системи управління у сфері оподаткування та сплати митних платежів є одним з найактуальніших завдань в рамках реформування національного регулювання та обміну з іншими країнами на міжнародному ринку.

1.2. Склад та особливості справляння митних платежів.

Сплата мита є найефективнішим інструментом координації зовнішньоекономічних відносин. Торговельні відносини України значною мірою визначаються митною політикою, яка спрямована на забезпечення та підтримку зростання українського експорту, сприяння розвитку експортних організацій та вирівнювання торговельного балансу.

Відповідно до пункту 14.1.113, митна політика України має бути спрямована на забезпечення та підтримку зростання експорту, сприяння організаціям, пов'язаним з експортом, та вирівнювання торговельного балансу. Поняття «митні платежі» не визначено в Митному кодексі України. А наведено склад митних платежів, до яких відносяться: мито, акцизний податок із внесених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції). [29].

Встановлення та сплата непрямих митних платежів регулюється Податковим кодексом. Деталі ПДВ та акцизного збору регулюються статтями 5 та 6 Податкового кодексу України. На відміну від митних зборів, деталі цих податків відображені в основному нормативно - правовому акті податкового законодавства.

Мито, ПДВ та акцизний збір належать до загальнодержавної системи оподаткування. Водночас вони включені до системи митних платежів. Тому можна сказати, що ці платежі займають певне місце в системі доходів державного бюджету України. Підсумовуючи можна зробити висновок, що митні платежі – це обов'язкові платежі, що встановлюються Митним і Податковим кодексом і застосовуються у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон. Однак, на мою думку, визначення поняття «митні платежі» в Податковому кодексі України та перелік митних платежів у Митному кодексі є не зовсім коректними. Причини цього полягають у тому, що митні органи уповноважені контролювати не лише мито, а й деякі

інші види платежів (збори і платежі). Наприклад, єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України. [20], плата за митні операції, що здійснюються митними органами поза місцем розташування митного органу або поза робочим часом, установленим для митних органів [35], відшкодування витрат за зберігання товарів і транспортних засобів на складах митних органів. [34]. Головною особливістю цих платежів є те, що всі вони здійснюються при перетині товарами і транспортними засобами митного кордону. Однак законодавство не відносить ці платежі до митних платежів. Вони також не включені до податкової системи. Відповідно до класифікації доходів бюджету, Ці платежі є неподатковими надходженнями. [5].

Таким чином, єдиний збір та плата за певні послуги є платежами публічно – правового характеру. Бажано було б включити ці платежі до складу митних платежів, оскільки вони сплачуються при перетині товарами і транспортними засобами митного кордону України, а контроль за їх справлянням здійснюють митні органи. Однак українське законодавство не включило ці платежі до системи митних платежів.

Слід зазначити, що податки, що стягуються з товарів при перетині кордону, не повинні включатися до складу митних платежів, оскільки вони регулюються Податковим кодексом. Час і місце сплати певного збору не є достатнім аргументом для визнання цього збору окремим новим платежем. Мито залишається тим самим митом, навіть якщо воно сплачується з товарів (продукції), що ввозяться на митну територію. Іншими словами, правова, економічна та фіскальна природа податку залишається незмінною. [39, с. 34].

Що стосується митних зборів, то краще розглядати цей платіж як спеціальний митний платіж, який накладається лише при перетині товарами митного кордону. З одного боку мито дуже близьке до непрямих податків (наприклад, цей платіж сплачується споживачем як акцизний податок і включається в ціну товару, збільшуючи його вартість, а з іншого – характеризується чітко вираженим і умовним характером переміщення через

кордон і не може бути класифікований як податок у чистому вигляді. На відміну від податків, які є індивідуально безповоротними платежами, справляння мита залежить від права платника податку на переміщення товарів через кордон, що дає йому можливість користуватися певними пільгами. З огляду на це, доцільніше, виключити митні збори із суми сплачених податків і включити їх до неоподаткованої суми. [37, с. 25].

Мито – податок що стягується виключно із зовнішніх операцій. Мито стягується з товарів та інших предметів що перетинають кордон. Імпортні тарифи не є сприятливими з точки зору стимулювання зростання. Це пов'язано з тим, що вони спотворюють процеси прийняття рішень як споживачам, так і виробникам. Втім, вони вважаються необхідними для тимчасового захисту певних «молодих» національних галузей та / або для надання переваги певним галузям та / або для підтримання певного рівня внутрішнього виробництва товарів першої необхідності (напр. продуктів харчування, медичних препаратів). Імпортні тарифи становлять значну частину податкових надходжень для багатьох країн, особливо для країн з низьким рівнем доходу. У країнах, які не мають можливості запроваджувати внутрішні податки, ставки податків необхідно знижувати, і вони мають тенденцію до зниження.

Відповідно до статті 215 Податкового кодексу України, до підакцизних товарів належать: «спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн і промислові замінники тютюну; нафтопродукти, скраплений газ; автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли; електроенергія». [43].

Вони не сприяють економічному зростанню. Однак акцизи є корисними для зменшення сукупного попиту на цільові товари, які вважаються шкідливими для суспільства. (через шкідливий вплив для здоров'я або навколишнього середовища). так, акцизний податок може перешкоджати споживанню шкідливих продуктів, наприклад, алкогольних напоїв, тютюнових виробів. Зокрема, якщо дешевший товар оподатковується за певною ставкою, наприклад за кілограм або за одиницю, дешевший товар є гіршим (наприклад,

більш забруднюючим, більш шкідливим, менш енергоефективним тощо). З розвитком суспільства зростає суспільна свідомість, підвищується інтерес до захисту навколишнього середовища і пропагується більш ефективне управління зовнішніми ефектами, потреба в застосуванні акцизного податку і далі залишається.

Загальноприйнятою закордонною практикою щодо акцизних зборів є забезпечення простежуваності. Технології та сервіси відстеження були розроблені не тільки для митного контролю, а й для багатьох інших цілей державного та приватного секторів, таких як управління ланцюгами поставок, управління логістикою, управління виробничими потужностями, порушення прав інтелектуальної власності. Хоча акцизні збори спрямовані на конкретні товари, завжди існують проблеми з «сірими» товарами, включаючи питання класифікації товарів. Основою для стягнення різних акцизів часто є об'єм, тому вимірювання його залишається важливим питанням для митної адміністрації.

Висновки до розділу 1

1. В теоретичній частині даної дипломної роботи визначено сутність митного оподаткування за допомогою якого держава регулює зовнішньоекономічні процеси, описано ставки та види мита. Митні платежі займають велику роль у податкових надходженнях державного бюджету. А забезпечення фіскальної функції залишається основним і найважливішим завданням Державної митної служби.

2. Митна та податкова політика є однією з найважливіших складових зовнішньоекономічної політики держави. В рамках митної політики можуть передбачатися як тарифні, так і нетарифні заходи регулювання, які можуть з одного боку прискорювати процеси митного оформлення, а з іншого включати додаткові заходи митного контролю.

3. Сплата мита є найефективнішим інструментом координації зовнішньоекономічних відносин. Торговельні відносини України значною мірою визначаються митною політикою, яка спрямована на забезпечення та підтримку зростання українського експорту, сприяння розвитку експортних організацій та вирівнювання торговельного балансу.

4. Мито, ПДВ та акцизний збір належать до загальнодержавної системи оподаткування. Водночас вони включені до системи митних платежів. Тому можна сказати, що ці платежі займають певне місце в системі доходів державного бюджету України.

5. Система митного оподаткування має бути спрямована на спрощення митних процедур, створення нової системи митного контролю, заснованої на принципі сервісу та міжнародного обміну інформацією, запобігання та протидію корупції в податкових органах та підвищення професійної компетентності посадових осіб.

Розділ 2.

Сучасний стан митного оподаткування зовнішньоторговельної діяльності в Україні

2.1. Аналіз сучасного стану та оцінка фіскального потенціалу митного оподаткування в Україні.

Масштабний наступ Російської Федерації на Україну 24 лютого 2022 року суттєво вплинув, зокрема, на функціонування Державної митної служби. Значна частина території України була тимчасово окупована або перетворена на поле бою. Інша частина країни була щонайменше, травмована руйнівними наслідками війни, втратила значну частину свого потенціалу і з усіх сил намагається адаптуватися до «нової реальності». Людські і матеріальні страсти просто величезні та зростають з кожним новим днем.

Згідно зі звітом Київської школи економіки станом на 1 вересня 2023 року, сума прямої задокументованої шкоди, яка була завдана інфраструктурі України сягнула 151,2 млрд дол. [14]. Загальний збиток довіклію завданий РФ перевищив 2 трильйони гривень. Про це заявив прем'єр – міністр Денис Шмигаль під час виступу на форумі «United for Justice. United for Nature». Він також додав, що напад російських терористів на Каховську дамбу став найбільшим актом екоциду за останні 70 років. Загальні збитки від цього теракту перевищили 146 млрд грн, що еквівалентно 3,8 млрд євро. Через це, зрошувальні системи на сільськогосподарських угіддях, де щорічно вирощується близько 2 млн тонн зерна, не мають води. Ця цифра становить 70% українського експорту зерна до Африки у 2022 році. [6]. Це підкреслює нагальну потребу в ефективному і стратегічному управлінні митницею для забезпечення економічної стабілізації під час війни та в період відновлення.

Митна політика держави змінилася в період війни. Відбулося послаблення сплати мита щодо певних об'єктів накладення мита. Верховна Рада України адаптувалася до вимог часу і внесла зміни до законодавства, включаючи податкове і митне законодавство.

Внаслідок збройного конфлікту Державна митна служба України була змушена змінити організаційну структуру своїх територіальних органів, розділивши їх на тимчасово непрацюючі митниці та тимчасово непрацюючі територіальні органи, а також ті, що продовжують працювати у звичайному режимі. Таким чином, Державна митна служба передала більшість своїх функцій з безпеки, правозастосування, контролю та оподаткування від митниць, що не працюють у звичайному режимі, до митниць, що працюють в звичайному режимі. [27].

Країна не може існувати в самоті, її життєдіяльність неможлива без міжнародних відносин, особливо у сфері економіки. Держави усвідомлюють, як корисно використовувати ресурси та послуги з – за кордону, тому вступають у міждержавні відносини. Це не тільки дозволяє скоротити витрати на робочу силу та сировину, але також робить країну залежною від пропозиції товарів інших держав. Останні події в Україні переконливо показали, що митні справи повинні бути гнучкими динамічними і адаптивними до сучасних реалій.

Верховна Рада України зосередила свою увагу на питаннях податкової та митної політики, шляхом утворення спеціального комітету. Він відповідає за розгляд та затвердження проектів законів, що регулюють відносини в галузі податкового і митного права. Був прийнятий Закон України № 7190 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства на період воєнного стану». [15].

Даний Закон має на меті вдосконалення положень, що стосуються оподаткування ПДВ для самостійно вирощеної сільськогосподарської продукції, а також звільнення платників єдиного податку III групи від сплати ПДВ при виникненні особливих обставин. Введено також звільнення ввезених товарів на митну територію України від ввізного мита та оподаткування ПДВ для платників першої, другої та третьої груп, які сплачують податок за ставкою 2%.

Під час війни спостерігаються такі митні трансформації:

1. Спільний транзит – скасування обов'язку оформлення транзиту товарів у кожній країні;
2. Спрощення процедур для ввезення гуманітарної допомоги, яке не вимагає попереднього отримання спеціального визнання, але потребує зазначення виду допомоги у декларації. Також спрощено ввезення військової продукції, а експортний контроль для ввезення касок та бронежилетів як гуманітарної допомоги повністю скасований;
3. Тимчасове скасування вимог наявності міжнародного посвідчення водія й дозволу на вантажоперевезення в країни Європейського Союзу;
4. Зміна процедури декларування, яка дозволяє об'єднувати схожі товари під одним кодом, якщо вони відповідають максимальній ставці мита в товарній позиції;
5. Тарифне спрощення – тимчасове припинення стягнення ввізних мит на певні товари, тарифного на українські товари, встановлення вхідних цін на фрукти й овочі українського походження, а також антидемпінгових заходів.

Фіскальний потенціал держави та фіскальна можливість сплати митних платежів взаємозалежні між собою. Це можна визначити як максимальний обсяг надходжень від митних платежів, який не перешкоджає економічному розвитку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності чи економіці держави в цілому. Фіскальний потенціал залежить від економічного розвитку держави, її ролі в міжнародній торгівлі та участі в світовому поділі праці, а також від інтенсивності зовнішньоекономічних потоків. Сплата мита є найважливішим засобом контролю за зовнішньоекономічною діяльністю держави та отримання значних надходжень до бюджету. Згідно з постановами уряду України, непрямі податки вважаються частиною національної податкової системи, а отже, основою для сплати митних платежів. [12, с. 963]. Це призводить до поділу митних платежів на основні елементи, такі як акцизний податок на імпортовані товари, податок на додану вартість на імпортовані товари на території України та податки на міжнародну торгівлю (ввізне та вивізне мито).

Еволюція розвитку оподаткування зовнішньоекономічних операцій свідчить про постійний пошук оптимальності. Вирішення проблеми є неоднозначним. Однак, як свідчить економічна історія, оподаткування ЗЕД повністю залежить від зовнішньоторговельного режиму країни, який визначає рівень захисту внутрішнього ринку.

На кожному етапі тарифного регулювання ЗЕД України виникають фінансові ризики, які можуть призвести до ненадходження митних платежів до держбюджету. Здійснення оперативно – розшукових та контррозвідувальних заходів із застосуванням оперативно – технічних засобів дозволить значно підвищити ефективність діяльності митниці щодо виявлення та припинення контрабанди, зброї та наркотиків. Окрім того, європейський досвід свідчить про позитивний ефект від запровадження слідчих функцій у митних органах. Реальні результати в країнах ЄС підтверджують важливість того, щоб митниця мала повноваження проводити кримінальні розслідування. Зважаючи на те, що митні ризики мають велике значення для України, управління ними має здійснюватися на усіх етапах функціонування механізму державного регулювання у сфері митного оформлення.

2.2. Аналіз виконання показників бюджету в контексті митних платежів

Незаконне і безпідставне вторгнення Російської Федерації спричинило нечувані потрясіння та продовжує завдавати величезної людської, соціальної та економічної шкоди через тимчасову окупацію низки регіонів, знищення інфраструктури, порушення ланцюгів поставок та продажі продуктів, а також вимушене переселення і внутрішня міграція понад 14 мільйонів людей, що еквівалентно більше третини всього населення держави. Рівень безробіття зріс, а реальні доходи населення зменшились. Це все призвело до зниження доходів бюджету, зокрема від ПДВ.

Доходи зведеного бюджету у 2022 році сягнули 2196,3 млрд грн. Позитивна динаміка спостерігалася за власними надходженнями бюджетних установ (+83,8% у відношенні до 2021 року) та трансфертами прибутку державних підприємств (+29,4%). Водночас суттєво впали надходження від акцизів (-52,3%) та ПДВ з імпорту (-47,6%). Це відбулося переважно через скорочення імпорту та звільнення від його оподаткування з початком війни, збільшення тіньової торгівлі акцизних товарів та пільгове оподаткування. [7].

У зв'язку з воєнним станом, до Податкового кодексу було внесено зміни щодо сплати ПДВ. Зокрема, ставка податку знижена з 20% до 7% для постачання палива як в межах України, так і при ввезенні на територію. Також було звільнено від оподаткування постачання товарів оборонного призначення та певні операції, які використовують особливості оподаткування єдиним податком. Структуру доходів за 2022 зображено на рис. 2.1.

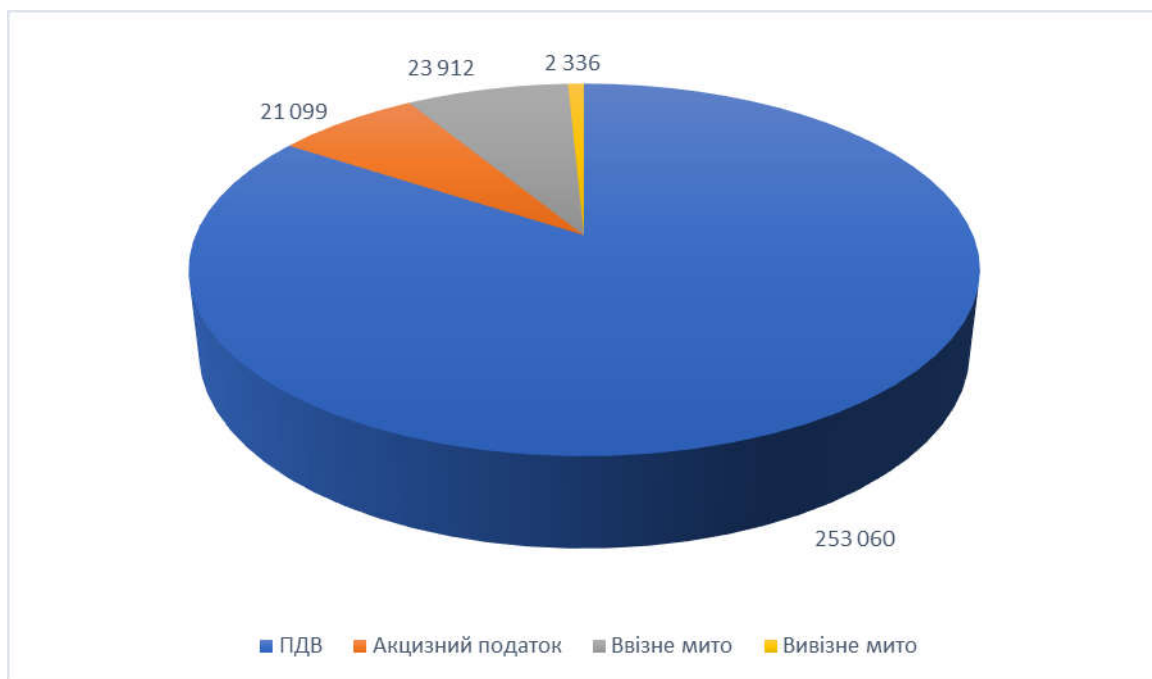

Рисунок 2.1. Структура за доходами митних платежів.

Джерело: створено автором на основі даних [31], [36].

Загальний обсяг імпорту та експорту товарів, згідно даних НБУ зменшився на 20,4% та 35,2% у порівнянні з 2021 роком. З моменту початку військової агресії РФ в березні 2022 року спостерігається значне зниження обсягів торгівлі.

Надання гуманітарної допомоги, податкових пільг і зниження оподаткування на паливо мали вплив на зменшення ефективної ставки ПДВ. Операції, звільнені від оподаткування ПДВ при ввезенні товарів на митну територію України, збільшилися в 4,4 рази. Звільнення з оподаткування також мають операції з газом і товари оборонного призначення. (Рис. 2.2)

Усього в 2022 році надходження від ПДВ порівняно з 2021 роком скоротилися на 33,5% і становили 253,1 млрд гривень.

Надходження акцизного податку до зведеного бюджету у 2022 році склали 115,4 млрд грн, що на 36% менше, ніж у 2021 році. З 1 січня 2022 року специфічну ставку та мінімальне акцизне податкове зобов'язання на сигарети було підвищено на 20% з 1456,33 грн до 1747,6 грн за 1000 сигарет. Крім того, з 1 березня 2022 року акцизні ставки на алкогольні напої були підвищені на 5% і становлять:

- Лікєро – горілчані вироби – 133,31 грн за 1 літр 100% спирту;
- Пиво – 59,82 грн за 1 літр 100% спирту.

Відповідно до Закону України від 15 березня 2022 року № 2120 з 17 березня 2022 року на основні види палива (бензин, скраплений газ, дизельне паливо) запроваджено тимчасовий тариф у розмірі 0 грн. [19]. На період дії воєнного стану з 30 вересня 2022 року тариф на бензин і дизельне паливо встановлюється у розмірі 100 євро, а на скраплений газ – 52 євро відповідно до Закону України від 21 вересня 2022 року № 2618. [16]. (Рис. 2.2)

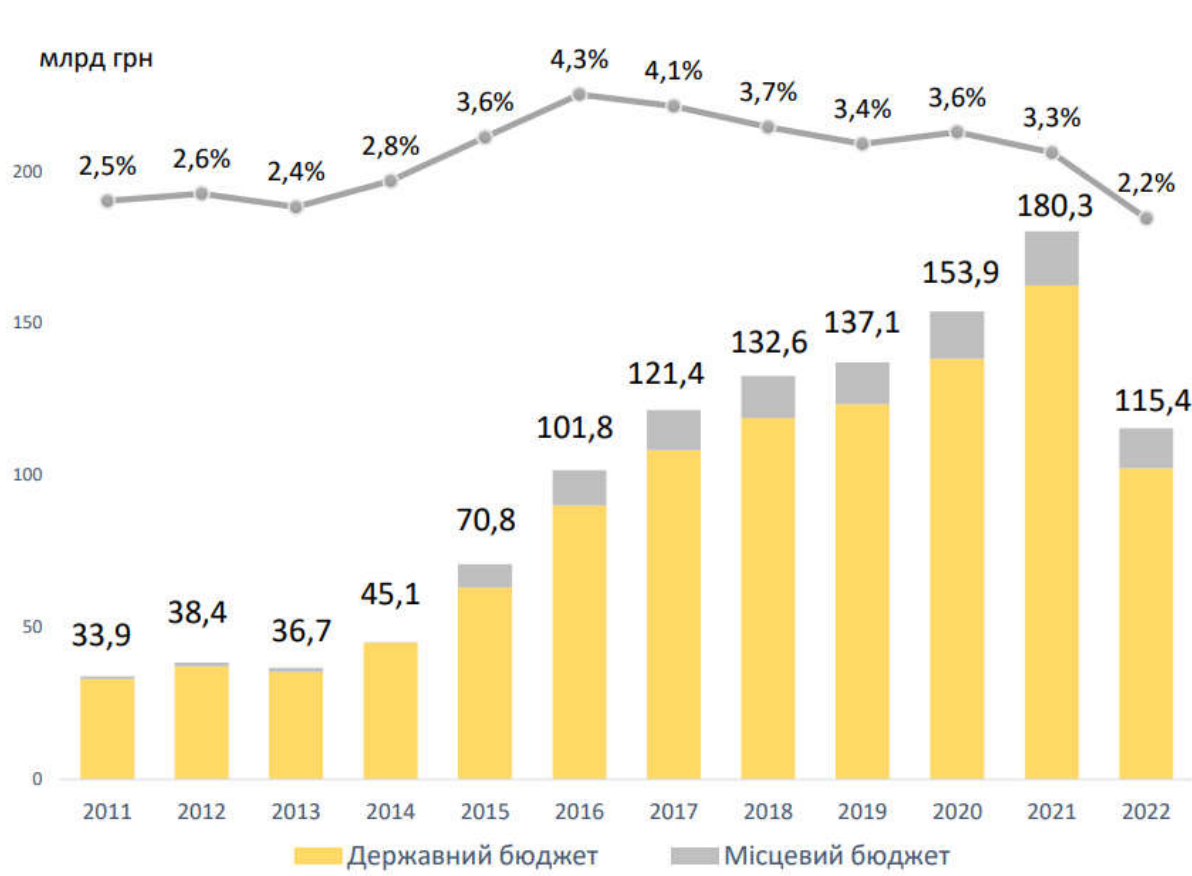

Рисунок 2.2 – Надходження акцизного податку до зведеного бюджету та їх частка у ВВП.

Джерело: створено автором на основі [31].

Відповідно до закону № 2142 від 24 березня 2022 року, з 5 квітня 2022 року до 1 липня 2022 року від сплати акцизного податку звільнялися спеціально ввезені транспортні засоби. [15].

Через масштабну військову агресію РФ проти України надходження акцизного податку до зведеного бюджету зменшилися на 64,9 млрд грн,

переважно з пального – 50,2 млрд грн. водночас у 2022 році було тимчасово пом'якшено податкові та звітні зобов'язання для бізнесу. Законами України № 2118 (3 березня 2022 року) [17] та № 2260-IX (12 травня 2022 року) передбачено, зокрема, що якщо платник податків своєчасно не виконав свої податкові обов'язки щодо сплати податків і зборів та подання звітності, такий платник податків звільняється від виконання обов'язків, передбачених цими законами, та повинен виконати ці обов'язки протягом шести місяців після закінчення або скасування воєнного стану в Україні. [18].

У 2022 році затверджений показник надходжень акцизів до зведеного бюджету без урахування військових дій, що тривають в Україні, становить 36,6%, з дефіцитом 66,6 млрд грн, переважно від пального та транспортних засобів. (Рис. 2.3)

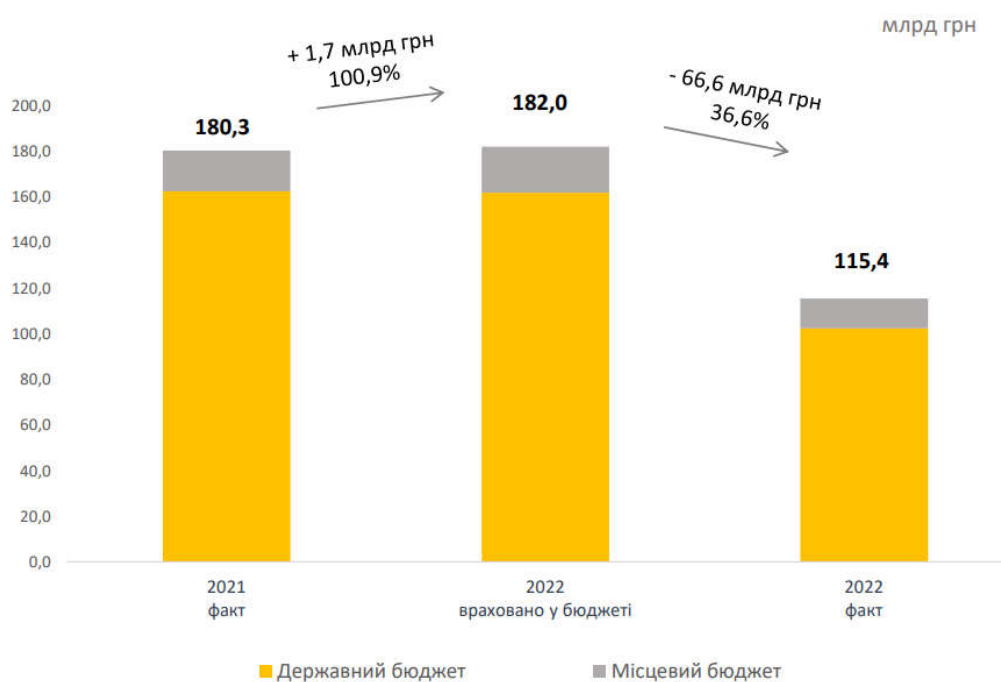

Рисунок 2.3 – Надходження акцизного податку у 2021 – 2022 роках (Зведений бюджет).

Джерело: створено автором на основі [31].

У 2022 році надходження до бюджету на пальне з метою консолідації акцизного податку склали 21,3 млрд грн, що на 20,5 млрд менше ніж у 2021 році. (Рис. 2.4) Це пов'язано з тим, що в 2022 році відбулося скорочення частки

основних видів палива. Зниження продажів палива також негативно вплинуло на доходи акцизного податку.

Рис. 2.4 – Надходження акцизного податку з пального до зведеного бюджету та обсяги його реалізації.

Джерело: створено автором на основі [31].

Паливний ринок в Україні був в основному наповнений імпортом і в 2021 році 70,6% імпортного палива було привезено з Білорусії та Росії. У 2022 році через російську вторгнення і ракетних атак на українські нафтопереробні заводи паливо було привезено з країн ЄС, а його частка зросла до 92,9% від загально обсягу продажів палива. Акцизний збір на тютюнові вироби у 2022 році склав 59 млрд грн, що на 4,5 млрд грн менше порівняно з попереднім роком. Зріс певний відсоток тютюнових виробів і мінімальний акцизний збір. (Рис. 2.5)

Рисунок 2.5 – Надходження акцизного податку з тютюнових виробів до держбюджету та обсяги їх реалізації.

Джерело: створено автором на основі [31].

В результаті бойових дій кількість тютюнових виробів сигарет знизилася з 31,6 млрд штук до 27,3 млрд в 2022 році порівняно з 2021. Через знищення вітчизняних тютюнових компаній в 2022 році кількість імпортованих тютюнових виробів зросла на 16,5% у порівнянні з 2021 роком. Оскільки акцизний податок сплачується, коли акцизна марка купляється платниками податків, то й сума переплати також збільшується (Рис. 2.6)

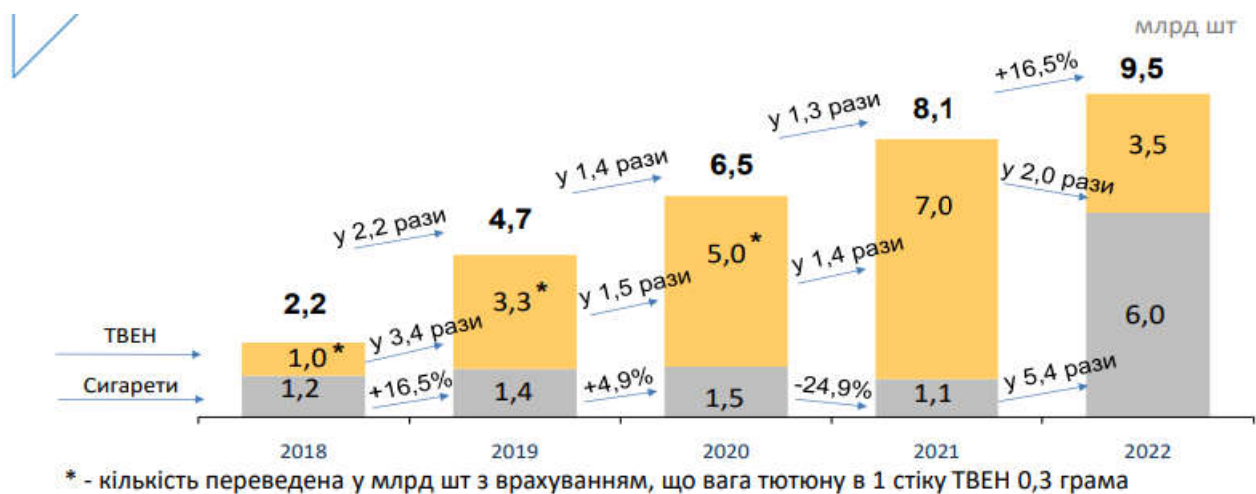

Рисунок 2.6 – Обсяги імпорту сигарет та тютюнових виробів електричного нагрівання.

Слід врахувати і те, що після майже двох років війни України успішно адаптувалася до умов сьогодення, і міжнародні організації пробують робити обережні прогнози щодо економічного зростання. У січні – вересні цього року обсяг торгівлі склав 73,7 млрд доларів США. Найбільше в Україну за цей час імпортували транспортні засоби, хімічну продукцію, обладнання, паливо. Дефіцит держбюджету за січень – жовтень збільшився на 271,3 млрд грн і становить 900 млрд гривень. Державний борг також зріс до 133,62 млрд дол США у вересні. Станом на жовтень 2023 року фактичні державні запозичення зросли до 1341,4 млрд грн. [55].

У липні ціни на пальне поступово піднімалися, оскільки запаси пального були накопичені у великих кількостях до підвищення акцизного податку.

Зростання цін на пальне стримувалося зниженням світових цін на нафту та посиленням конкуренції на ринку; у серпні ціни на пальне продовжували зростати, оскільки попередні запаси були вичерпані. (Рис. 2.7)

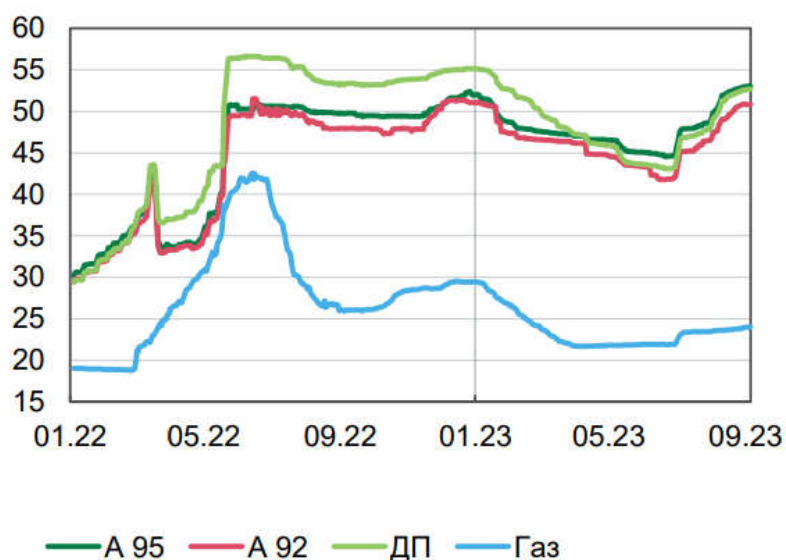

Рисунок 2.7 – Ціни на пальне, грн / л

Джерело: створено автором на основі [31], [36].

Покращення податкових надходжень відбулося завдяки загальному відновленню економічної активності. Однак ці ж доходи (без урахування грантових коштів) покрили лише 43% загальних видатків.

Формування доходів бюджету залежить від багатьох факторів, включаючи економічну ситуацію, податкову систему, зовнішні чинники та інші умови. Війна в Україні та пов'язані з нею загрози безпеці є визначальними факторами формування доходів. Тому відшкодування зовнішньоекономічних втрат та дієвий розподіл бюджету дозволить запобігти зростанню дефіциту бюджету, який може призвести до зростання державного боргу. Для цього необхідно забезпечити залучення нових фінансових ресурсів.

2.3. Фіскальна ефективність адміністрування мита в Україні

Адміністрування податками є динамічним процесом. Якість його реалізації відображає діяльність Державної фіскальної служби з використанням передбачених інструментів реалізації державної податкової політики в частині митного та податкового контролю. Крім того, це особливий вид податкової діяльності, організація якої визначається насамперед потребами фіскальної політики. Адміністрування податків – це процес організації та координації діяльності у сфері оподаткування та цілеспрямованого впливу на роботу суб'єктів оподаткування.

Держава, як суб'єкт, що формує загальні умови господарювання має потужний інструмент митного регулювання для стимулювання інноваційних та інвестиційних процесів та підтримки структурних зрушень в економіці у необхідних напрямках. [21, с. 107].

Механізм адміністрування податків покликаний підтримувати високу ефективність податкової системи, що проявляється, зокрема, у виконанні притаманних їй функцій. З цього, можна зробити такий висновок: оподаткування є об'єктивно необхідним елементом фінансового господарства будь – якої країни. Переважна більшість доходів бюджетів усіх рівнів формується за рахунок оподаткування. Забезпечується повне та своєчасне надходження податків, зборів та інших обов'язкових платежів за допомогою податкового адміністрування. [55, с. 102 - 112].

Оцифрування податкового адміністрування в Україні набуває все більшого значення. З ростом технологій та все ширшим використанням цифрових платформ у різних сферах, податкове адміністрування також проходить цифрову трансформацію. Цифрова трансформація системи адміністрування податків в Україні заснована на державному веб – порталі адміністративних послуг, відомому як портал «Дія». Цей портал є центральним елементом для надання онлайн послуг платникам податків і має на меті полегшити процес отримання доступу та користування такими послугами . За допомогою нього

можна подавати податкові декларації, сплатити податки і отримати доступ до податкової інформації та документів, пов'язаних з оподаткуванням.

Інтеграція електронного кабінету платника податків з порталом «Дія» та мобільним додатком «Дія» дозволяє іноземцям отримувати інформацію про свій статус резидента в Україні в електронному вигляді, а також подавати заяви на реєстрацію фізичних осіб – підприємців як платників ПДВ або заяви про отримання спрощеної системи оподаткування, створити та подати заявки на отримання ліцензій. Інтеграція електронного кабінету з мобільним додатком «Дія» забезпечує користувачам зручність при роботі з податковими платежами і дозволяє скоротити час, потрібний для подачі декларацій і сплати податків, з декількох днів до кількох хвилин. [32].

Запроваджено електронну систему податкового адміністрування транскордонних операцій «Єдине вікно». Ця система дозволяє митним та іншим державним органам обмінюватися інформацією про товари, що переміщуються через державний кордон України. Вона також дозволить операторам отримувати всі необхідні дозволи від різних державних органів, подаючи свої документи в одному місці. Дані зберігаються в єдиній базі даних. На практиці єдине митне вікно допомагає прискорити та спростити обмін інформацією між суб'єктами ЗЕД та різними державними органами, що приносить значні переваги для всіх сторін, які беруть участь у зовнішній торгівлі. [47].

При ефективному митному регулюванні міжнародний обмін дозволяє збільшити ВВП більше, ніж це можливо тільки на відтворювальній базі держави, перевести національну економіку на траєкторію інноваційного розвитку. У той же час митне регулювання завжди носить компромісний характер, оскільки зачіпає як національні інтереси держави, так і національні інтереси торговельного співробітництва. Митне регулювання зовнішньоторговельної діяльності – це сукупність адміністративних, правових і економічних методів державного регулювання ЗЕД, заснованих на застосуванні митних зборів і митних процедур. У процесі розвитку світових економічних

зв'язків був сформований досить різноманітний перелік державного впливу на потік імпортованих і експортованих товарів, характерний для всіх країн світу. [26].

В даний час митно – тарифне регулювання служить не тільки інструментом загальної економічної політики на національному рівні, а й об'єктом регулюючої діяльності комерційних організацій, в першу чергу господарюючих суб'єктів, діяльності Світової організації торгівлі. Діяльність Світової організації торгівлі спрямована на встановлення загальних принципів, методів і правил для запобігання перешкодам на шляху розвитку міжнародної торгівлі.

2.4. Митні та податкові аспекти економічної інтеграції України до ЄС.

Економічна інтеграція України насамперед передбачає імплементацію заходів Угоди про асоціацію з ЄС, яка охоплює різні сектори. До ключових секторів Угоди про асоціацію належать митні питання та сприяння торгівлі, а також оподаткування. Митна та податкова політика є одними з найважливіших складових зовнішньоекономічної політики держави. В рамках митної політики можуть передбачатися як тарифні, так і нетарифні заходи регулювання, які можуть, з одного боку, прискорювати процеси митного оформлення, а з іншого – включати додаткові заходи митного контролю.

Угода про асоціацію передбачає щорічне виконання завдань, пов'язаних із внесенням змін до законодавства для імплементації законодавства ЄС в Україні. Глава 4 документа (Угода про асоціацію..., 2014) [50] стосується питань оподаткування (переважно податку на додану вартість та акцизного податку). Глава 5 присвячена митним і передбачає спрощення митних процедур, запровадження єдиного митного оператора, приєднання України до спільної транзитної системи ЄС, поступову гармонізацію митного законодавства України з митним законодавством ЄС. [51]

Угода про асоціацію передбачає запровадження єдиного митного оператора, приєднання України до спільної транзитної системи Європейського союзу, поступову гармонізацію митного законодавства України до законодавства ЄС. Хронологія впровадження заходів Угоди про асоціацію у сфері «митних питань» виглядає так:

- 2017 рік – зобов'язання щодо приєднання до Конвенції про спільний транзит не було виконано;
- 2018 рік – зобов'язання щодо приєднання до Конвенції про спільний транзит та зобов'язання щодо створення інституту уповноважених суб'єктів господарювання не було виконано;
- 2019 рік – зобов'язання щодо приєднання до Конвенції про спільний транзит не було виконано. Було встановлено спільний режим транзиту.

Врегульовано питання митного регулювання захисту щодо прав інтелектуальної власності. Створено Інститут уповноважених економічних операторів;

- 2021 рік – запровадження національної електронної транзитної системи;
- 2022 рік – приєднання України до Конвенції про спільний транзит.

Прийняття нової редакції Митного тарифу з змінами до УКТ ЗЕД кодів відповідно до митного законодавства ЄС. [3]. Незважаючи на запровадження системи авторизованих економічних операторів, станом на 2022 рік в Україні офіційно зареєстровано лише одного такого авторизованого економічного оператора, що свідчить про складні критерії відбору суб'єктів господарювання, які ускладнюють отримання ними цього статусу. Інтеграція у сфері оподаткування відбувається в Україні переважно у сфері непрямого оподаткування. Україна поступово наближає правила непрямого оподаткування до правил ЄС.

Станом на 2022 рік Україна уніфікувала перелік підакцизних товарів відповідно до законодавства ЄС, запровадила щорічне підвищення ставок акцизного податку та тютюнові вироби (до 2024 року), переглянула правила оподаткування пива (що дещо вплинуло на податкове навантаження виробників пива та, відповідно, на ціну пива), а також включила рідини для електронних сигарет до підакцизних товарів. Однак питання імплементації в українське законодавство правил оподаткування енергоносіїв ще не повністю вирішене, що може суттєво вплинути на ціни на електроенергію в Україні.

Одним з найбільш проблемних аспектів непрямого оподаткування є питання своєчасного відшкодування ПДВ. Станом на 31 грудня 2022 року держава заборгувала суб'єктам господарювання 28,7 млрд грн. [24]. Існуючий механізм відшкодування ПДВ є недосконалим. Загалом, відшкодування ПДВ може здійснюватися як за операціями всередині країни, так і за експортними операціями.

Виконуючи цілі Угоди про асоціацію, Україна не повинна обмежувати права своїх виробників. Підтримка (у тому числі засобами податкового та

митного регулювання) має надаватися стратегічно важливим виробничим підприємствам, які приносять основну частину податкових надходжень до бюджету, у тому числі за рахунок експортних операцій. Митні платежі (ПДВ, акцизний податок, мито), які виконують функцію регулювання зовнішньоекономічної діяльності, мають значний вплив на інтеграційні процеси. При цьому слід відзначити провідну роль ПДВ у надходженнях до бюджету (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Податок	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Імпортний ПДВ	250,5	295,4	289,8	274,1	380,7	253,1
Акцизний податок на імпорт	47,7	54,1	59,4	64,4	87,0	44,1
Ввізне мито	23,9	26,6	29,9	30,2	36,9	23,3
Експортне мито	0,6	0,5	0,2	0,3	1,3	0,7

Таблиця 2.1. Митні платежі в доходах зведеного бюджету України, млрд. грн.

Джерело: розраховано за статистичними даними інформації [31].

Дані свідчать про зростання всіх митних платежів протягом 2017-2021 років (за винятком незначного зниження ввізного ПДВ у 2018-2019 роках). Воєнний стан та зниження підприємницької активності суб'єктів господарювання призвели до зменшення податкових надходжень від митних платежів.

Протягом останніх років спостерігається чітка тенденція до переважання імпорту над експортом (таблиця 2.2)

Таблиця 2.2

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Експорт товарів та послуг	52579,5	57280,9	64082,3	59394,0	79326,1	52434,2
Імпорт товарів та послуг	55080,6	63493,7	67824,6	60209,7	80810,3	58347,3

Таблиця 2.2. Обсяги зовнішньої торгівлі України, млн. дол.

Джерело: побудовано на основі [22], [23].

Угода про асоціацію та воєнний стан змінили структуру експортних та імпорتنих поставок. За результатами 2022 року основними експортними товарами є продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості (40% експорту товарів), металургійна промисловість та мінеральні продукти. В експорті послуг домінують транспортні послуги (35% експорту послуг), ІТ – послуги (інформаційні технології) та послуги з переробки. В імпорті товарів переважають продукція машинобудування та мінеральні продукти (трохи більше 20% кожна). Після підписання Угоди про асоціацію Україна почала поступово переорієнтовувати ринки товарів та послуг. За результатами 2021 року Україна переважно експортувала товари до Китаю та Туреччини, а послуги – до ЄС та США. Імпорт товарів в Україну здійснювався переважно з Китаю, а послуг – з країн ЄС. [22].

Варто згадати й інші аспекти імплементації Україною Угоди про асоціацію, які опосередковано пов'язані зі сферами митної справи та оподаткування. Корупція в митній та податковій сферах. Серед основних причин корупції слід зазначити наявність тіньового сектору, низький рівень заробітної плати, недосконалість податкового та митного законодавства. Корупція є основною причиною зростання контрабанди підакцизних товарів. У

2022 році обсяг тіньового сектору тютюнової галузі становив понад 20%, а алкогольних напоїв становила 12%. [33]. При цьому основною схемою нелегального продажу алкогольних напоїв є магазини безмитної торгівлі та низький рівень покарань за такі порушення.

Результати дослідження доводять, що Україна поступово впроваджує заходи з імплементації Угоди про асоціацію з метою економічної інтеграції до норм і правил ЄС. Загалом економічна інтеграція сприяє подоланню техніко-економічних бар'єрів та забезпечує реалізацію спільних інтересів суб'єктів господарювання різних країн.

Висновки до 2 розділу

1. З огляду на проведений вище аналіз, можна зробити висновок, що події останніх місяців вкотре довели, що митні процедури мають бути наповнені змістом динамічними, та реагувати на сучасні реалії.

2. Україна зазнала значних змін з точки зору цифрової трансформації управління та оцифрування податків. Були реалізовані багато ініціатив з модернізації митної системи до стандартів Європейського Союзу: процедура спільного транзиту та використання NCTS, електронної митниці; було внесено зміни щодо сплати ПДВ, на 3 місяці від сплати акцизного податку звільнялися спеціальні транспортні засоби; було тимчасово пом'якшено податкові зобов'язання для бізнесу, встановлення мораторію на проведення документальних перевірок.

3. У 2022 році до бюджету надійшло 2196,3 млрд грн, що на 4,2% більше порівняно з 2021 роком. Проте, значну роль у формуванні доходу бюджету відіграли іноземні гранти. Частка доходів з урахуванням позик сягнула майже половину доходів.

4. Державна митна служба провела реформу по здійсненні цифрової трансформації адміністрування податків, зборів та платежів. Її роль полягає в тому, щоб забезпечити основу для розробки, впровадження та регулювання цифрових технологій. Більше того, може відігравати певну роль у нагляді та підзвітності цифрового управління.

5. За 2022 рік до державного бюджету надійшло:

- ПДВ – 253 060 млрд гривень;
- Акцизного податку – 21 099 млрд гривень;
- Ввізного та вивізного мита на суму 23 912 і 2 336 млрд гривень відповідно.

6. Формування доходів залежить від багатьох факторів до яких відносяться економічна ситуація, податкова система та багато інших доходів. Але щоб запобігти збільшенню дефіциту бюджету потрібно забезпечити залучення нових фінансових інвестицій.

Розділ 3.

Удосконалення механізму митного оподаткування у вітчизняній практиці.

3.1. Зарубіжний досвід митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності та можливість його застосування в Україні.

Зарубіжний досвід правового регулювання митної системи є важливим об'єктом дослідження. Зараз можна стверджувати, що країни Європейського Союзу та Сполучені Штати Америки мають тривалу історію становлення та розвитку митної справи і вже розвинули потужні автоматизовані системи митного оформлення та контролю. Але становлення митної системи України є порівняно недавнім, використовуючи досвід зарубіжних країн та додаючи власні напрацювання, українська митниця досягнула якісно нового рівня надання адміністративних послуг, запровадила автоматизовану систему митного оформлення, механізм «єдиного вікна». Тому подальше ознайомлення з позитивним досвідом зарубіжних країн та його введення в діяльність української митниці є важливим та актуальним напрямом дослідження.

Одним з найважливіших досягнень у впровадженні європейських стандартів є прийняття Україною системи «митних безвіз». Звільнення від митних віз є відносно нещодавною зміною, яка має на меті зробити митне оформлення швидшим, прозорішим і простішим як для бізнесу так і для митних органів. [28]. Наша країна запровадила комп'ютеризовану транзитну систему (NCTS: New Computerised Transit System) і стала учасницею Конвенції про спільний транзит. Це було дуже важливим досягненням, і Україна досягла цього в найкоротші терміни. Це значно скорочує час і зусилля, необхідні для транспортування товарів через кордони європейських країн, а також зменшує ризик корупції. [44].

Статус України як країни – кандидата на вступ до ЄС підштовхнув європейські організації до прискорення технологічної інтеграції свого нового

партнера у майбутньому. Поточний пріоритет ЄС – запровадження безпаперових процедур та оптимізація всіх процесів за допомогою діджиталізації. Ці рішення є частиною європейської програми під назвою «Електронна митна ініціатива» або скорочено «Електронна митниця. Наразі розробляється багаторічний план який має бути реалізований усіма країнами ЄС. Україна також зобов'язана брати в ньому участь. Тому положення цієї програми включені до митної ІТ – стратегії. Ці питання мають бути скоординовані згідно з відповідними стратегічними документами країн ЄС, так званими стандартами MASP-C (Multiannual Strategic Plan for Customs - багаторічний стратегічний план для митниці). [2].

Тому всі зусилля, яких докладає Україна для наближення внутрішніх митних стандартів до європейських, високо оцінюється європейськими партнерами. Однак існує низки питань, які потребують вирішення найближчим часом, зокрема у законодавчій сфері, в рамках підготовки до набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі та Європейському митному союзі.

Наразі на особливу увагу заслуговує структура митних органів таких країн, як Франція, Сполучені Штати Америки та Великобританія. Ці країни мають значний досвід у сфері міжнародної торгівлі. Тому важливо ознайомитися з позитивним досвідом цих країн у регулюванні митних відносин.

У Франції митна адміністрація відома як Генеральна дирекція з митних питань та непрямих податків. Відповідно до функціональних принципів французька митниця складається з шести національних департаментів:

- Національний департамент митних та судових послуг;
- Національний департамент митних інвестицій та інформації;
- Національний департамент набору та навчання персоналу;
- Національний департамент статистики та міжнародної торгівлі;
- Митний інформаційно технологічний центр;
- Відділ лабораторій та національного митного музею. [41].

Важливою місією французької митниці є сприяння безпечній торгівлі на міжнародному, національному рівнях та в межах Європейського Союзу. Для виконання цієї місії основними напрямками роботи французької митниці є реалізація наступних завдань:

- Забезпечення економічної конкурентоспроможності організацій шляхом сприяння зовнішньоторговельним операціям, що здійснюються законними способами;
- Боротися з шахрайством та захищати державу і громадян від торгівлі забороненими та небезпечними товарами;
- Забезпечити справедливим та об'єктивним оподаткуванням операцій згідно з європейськими стандартами;
- Розвивати людські ресурси;
- Розвивати фінансову підтримку. [10, с. 26].

Митна та прикордонна служба Сполучених Штатів Америки – одне з відомств у складі Міністерства внутрішньої безпеки, яке складається з 21 підрозділу. Основною функцією є правоохоронна діяльність, яка включає протидію тероризму та нелегальній імміграції, захист національної економіки, охорону навколишнього середовища та здоров'я населення, збереження культурної спадщини, захист державних кордонів, сприяння легальній торгівлі та туризму. Це найбільше за чисельністю особового складу правоохоронне відомство в США. Структурно складається з чотирьох підрозділів митниці, яка виконує функції: митного та паспортного контролю в пунктах пропуску та на контрольованих митницею територіях; прикордонного патруля, який виконує функції за межами пунктів пропуску; морського та повітряного підрозділів; а також слідчих та комерційних служб. Регіональна структура складається з 20 митниць, 328 пунктів пропуску та 15 відділів попереднього оформлення в Канаді та країнах Карибського басейну. [46].

Служба доходів і митниць Великої Британії (HMRC) – це державна установа, яка замінила служби внутрішніх доходів та митно – акцизну.

Міністерство фінансів спрямовує та розробляє стратегію податкової політики, а HMRC відповідає за її реалізацію. До основних завдань відносяться:

- Забезпечити надходження коштів у бюджет;
- Управління податковою системою максимально простим, ефективним і орієнтованим способом на клієнта;
- Сприяння законній міжнародній торгівлі, захищаючи фінансову, економічну та соціальну безпеку Великобританії.

Структура Міністерства доходів і митниць показує, що з 72 управлінь, є лише два, що відносяться до митних (Митниця та Митна реформа). (Основні керівні, виконавчі та управлінські органи в податковій і митній службі (HMRC). [40].

Практика розвитку світової торгівлі показала, що роль митних органів у вирішенні завдань зовнішньоекономічного регулювання та питань, пов'язаних з політичною, соціальною та економічною ситуацією в країні, поступово зростає. Інтеграція України у світове співтовариство, зокрема в ЄС, вимагає переоцінення ролі та значення державних інституцій у процесі державотворення сучасної України. [13].

Експертне середовище України в цілому позитивно оцінює прогрес на шляху до ЄС та політику Уряду на європейському напрямі. Це особливо актуально з огляду на статус України як країни – кандидата на вступ до ЄС. Цей статут створює реальні перспективи членства в ЄС, сприяє прискоренню проєвропейських реформ і є важливим стимулом на шляху до євроінтеграції. Водночас експерти наголошують, що внутрішні проблеми України є головною перешкодою для розвитку відносин з ЄС, недостатній темп реформ. Серед інших негативних факторів масована агресія Росії. Нинішніми пріоритетами у відносинах з ЄС є безпека, відновлення України та внутрішні реформи. [52].

Загалом експерти вважають, що українська влада зможе виконати відповідний пакет рекомендацій Єврокомісії і розпочати переговори з ЄС у 2023 – початок 2024 роках. Щодо перспектив можна зазначити наступне. З одного боку, інтеграція воюючої країни в Європу є пріоритетом для Брюсселя і

повинна здійснюватися поза рамками «пакетного відходу», враховуючи ситуацію жорстокої війни та необхідність післявоєнної відбудови. З іншого боку, нагальність інституційної та кадрової підтримки процесу вступу до Європейського Союзу.

Окрім того, варто додати, що кожна країна, як і Україна розробляє свою митну політику. Ця політика повинна бути сумісною з існуючою митною системою та митними правилами. Але слід врахувати існуючі правила інших країн, не забуваючи при цьому про інтереси країни і створювати найбільш сприятливі економічні відносини як для людей, так і для відповідної країни. Україна не в повній мірі впровадила закони податкового та митного адміністрування (спільний транзит, уповноважені економічні оператори, бюджетне відшкодування, ставки податку на енергоносії) відповідно до вимог ЄС. Держава має підтримувати бізнес, в основному шляхом підписання міжнародних угод для пошуку нових ринків споживання експортної продукції.

На додаток, необхідно проводити переговори з виконавчими органами Європейського Союзу про скасування квот на українську продукцію, щоб Україна могла збільшити свій експорт. Необхідно вирішити проблему корупції та боротьби з контрабандою, яку порушують платники податків.

3.2. Пріоритети та напрямки вдосконалення митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності.

Хоча з часом Україна, ймовірно, все більше й більше покладатиметься на потоки приватного капіталу для досягнення своїх цілей економічного розвитку та повної реконструкції, протягом наступних двох – трьох років державні витрати відіграватимуть важливу роль у допомозі людям. Подолання руйнівних наслідків війни та створення умов для сталого соціально – економічного розвитку України у післявоєнний період має базуватися на обґрунтованій і виваженій політиці державних витрат, яка стає невід’ємною частиною програми відновлення України. Міжнародний досвід вирішення багатьох проблем у охоплених війною країнах, показує важливу та незамінну роль державних фінансів у відбудові та модернізації державного сектора, а також у відновленні приватної власності пошкодженої або знищеної.

За словами, Андерса Аслунга, заступника директора виконавчого Міжнародного валютного фонду (МВФ), сьогодні в Україні є три основних позитивних фактори:

- Українська економіка працює напрочуд добре, під час воєнного вторгнення. Внутрішня інфляція ослабла, а зростання ВВП може сягнути 4,5% цього року. Крім того, Чорноморський коридор демонструє здатність України експортувати сільськогосподарську продукцію;
- Згідно з аудитом МВФ, Україна демонструє хороші результати за всіма важливими кількісними показниками;
- Європейська комісія порекомендувала державам членам Європейського Союзу розпочати переговори щодо вступу України до ЄС, Оскільки Україна виконала більшість необхідних умов для початку переговорного процесу. [53].

У макроекономічному контексті ринок не може нормально функціонувати під час війни та в перші роки після закінчення. В умовах обмежених ресурсів уряду доведеться втручатися в розподіл ресурсів за допомогою «скоординованого капіталізму», бодай на ранніх стадіях післявоєнної відбудови в Україні.

Пізніше державне втручання може скоротитися як в середньостроковій, так і в довгостроковій перспективі відношення державних видатків до ВВП знижуватиметься, а структура витрат повинна відповідати обраним пріоритетам економічного розвитку України. Післявоєнне відновлення значно збільшить частку державних інвестицій у ВВП. Відродження інвестиційної активності на ранніх етапах відбуватиметься під керівництвом уряду та офіційних іноземних донорів, а також – приватного сектору. Державні витрати повинні бути ретельно зважені і витрачені якомога ефективніше для вирішення багатьох проблем:

- Відновлення інфраструктури і зруйнованих державних активів;
- Надання основних державних послуг і підтримки систем соціального захисту.

Враховуючи брак внутрішніх ресурсів у зруйнованій війною економіці, належна зовнішня підтримка необхідна для успішного відновлення держави. Іноземна допомога, цілком ймовірно, буде надходити в українську економіку по трьох основних каналах:

- Посилення спроможності бюджету України фінансувати національну програму відбудови;
- Доповнювати програмами, що фінансуються з бюджету України, іншими проектами та програмами, що фінансуються та контролюються зовнішніми інвесторами;
- Забезпечити інвестиційну підтримку та гарантії для інвестицій приватного сектора в Україні. [1].

Багато організаційних і фінансових проблем, пов'язаних з відновленням і відбудовою України в умовах триваючої війни, ще не вирішені, а тривалість і кінцевий результат бойових дій залишаються невідомими. Проте сьогодні деякі пріоритети Європейського Союзу щодо повоєнної відбудови України залишаються чіткими.

Зусилля з відновлення мають очолити українська влада у тісній співпраці з Сполученими Штатами Америки, ЄС, партнерами G7 і G20 та міжнародними

фінансовими установами. Для досягнення цієї мети 26 січня 2023 року було створено Міжвідомчу координаційну донорську платформу. Метою платформи є посилення координації між усіма ключовими зацікавленими сторонами та підтримка процесу відновлення, реабілітації та реконструкції в Україні шляхом надання короткострокової фінансової підтримки, та довгострокової допомоги на етапі відновлення. [30].

Ефективна післявоєнна відбудова потребує не лише збалансованої політики державних витрат, а й ефективної реформи системи управління фінансами. Останній аспект є особливо важливим у контексті досягнення стратегічних цілей розвитку та поглиблення інтеграції України в ЄС.

Реформи управління державними фінансами повинні бути спрямовані на вдосконалення стратегічного розподілу бюджету, ефективне надання державних послуг, посилення бюджетування, орієнтованого на результати та створення сучасної системи аудиту державних видатків. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022 – 2025 роки, яка була схвалена Кабінетом Міністрів у грудні 2021 року, потребує перегляду з урахуванням фундаментальних викликів та євроінтеграційного порядку денного. Її метою є створення сучасної, сталої та ефективної системи управління державними фінансами для підтримки фіскальної стабільності держави та створення умов сталого розвитку економіки шляхом підвищення ефективності мобілізації та витрачання коштів. [48].

Належний моніторинг та оцінка бюджетних програм як невід’ємна частина орієнтованого на результати програмного підходу до бюджетування має включати такі заходи:

- Включення необхідних кроків в процес оцінювання, а саме:
 - Проаналізувати спроможність досягнення кожного показника ефективності бюджетної програми, на основі чого визначити ймовірність та рівень досягнення цілей та виконання завдань програми;
 - Оцінити стабільність та час досягнення позитивних результатів бюджетної програми після припинення її фінансування;

- Розробити пропозиції щодо методів і механізмів підвищення ефективності виконання бюджетних програм.

▪ Запровадження стандартів щодо обов'язкового зовнішнього оцінювання основних бюджетних програм Рахункової палати України чи Державної аудиторської служби. Така оцінка вважається найбільш об'єктивною та неупередженою за міжнародними стандартами і водночас правильно ставить питання «співпраці за ціною та якістю».

Основний фокус податкової реформи в повоєнній Україні мав би бути спрямований на збільшення бюджетних надходжень. Фіскальна система України потребувала вдосконалення ще до війни. Державні доходи в Україні складають близько 37 % ВВП, що є одним із найнижчих показників у регіоні Центрально – Східної Європи. Цього недостатньо для надання якісних державних послуг, що призводить до постійного державного дефіциту та накопичення боргів. Ця проблема поглиблюватиметься, оскільки потреби у державних видатках ще більше зростатимуть протягом періоду відбудови. [4].

Першочерговою метою податкової реформи має бути збільшення надходжень до бюджету, але негайне впровадження кардинальних реформ не варто робити одразу. На ранніх стадіях відновлення більшість фінансових потреб задовольнятимуть міжнародні інвестори. Немає необхідності збільшувати внутрішні доходи після війни. Більше того, економіці знадобиться час, щоб оговтатися від руйнівних наслідків війни, оскільки велика кількість приватних і державних підприємств була зруйнована, а чимало людей змушені були залишити Батьківщину. Однак фінансування від міжнародних інвесторів не є сталим рішенням в довгостроковій перспективі, тому необхідно мобілізувати внутрішні доходи, коли ці кошти почнуть зменшуватися.

Дотримання податкового законодавства можна покращити шляхом усунення прогалин, пов'язаних із розширенням податкової бази та усуненням неефективних стимулів. Внісши невеликі зміни до податкової системи, Україна може збільшити податкові надходження, зберігаючи при цьому конкурентне бізнес – середовище.

Одним із варіантів, який варто розглянути, є зниження ставки ПДВ на харчові продукти. Наразі продукти харчування в Україні оподатковуються за стандартною ставкою ПДВ у розмірі 20%, на відміну від більшості країн, де продукти часто оподатковуються за зниженою ставкою. Хоча це зменшить надходження до бюджету, але матиме позитивний соціальний ефект, оскільки під час війни рівень бідності в Україні різко зріс.

Оскільки чинна система значною мірою гармонізована з системою Європейського Союзу, а зібрані доходи є відносно високими, значних змін в акцизних зборах не потрібно. Зусилля тут варто зосередити на покращенні гармонізації законодавства, тобто на протидії нелегальній торгівлі.

В «Розділі 1» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС зазначено «асоціація заснована на принципах поваги до демократичних принципів, прав людини та свободи, суверенітету територіальної цілісності, непорушність кордонів, також боротьба з розповсюдженням зброї масового знищення, корупцією та різними формами транснаціональної організованої злочинності, тероризмом...». [51]. Співпраця у боротьбі зі злочинністю, незаконною організованою діяльністю включає не лише перетин кордонів нелегальними мігрантами, торгівлю людьми, контрабанду товарів, а й корупцію у приватному та державному секторах.

І Україна досягла великого прогресу у виконанні євроінтеграційних зобов'язань щодо реформування митної системи, про що свідчить висока оцінка Європейської комісії. Зокрема, Україні вдалося привести своє митне законодавство у відповідність із законодавством ЄС

Стандарти поведінки публічних службовців покликані гарантувати, що суспільна довіра до неупередженого виконання ними своїх обов'язків та зобов'язань не буде підірвана. Потреба у виробленні такого підходу стосується всіх без винятку сфер державного управління, у тому числі й діяльності митних органів.

Тому існує нагальна потреба в розробці та реалізації комплексу заходів, спрямованих на подолання негативних проявів корупції в митній сфері та

підвищення моральних стандартів професійної діяльності посадових осіб. Досягнення результатів у боротьбі з корупцією є необхідною умовою для проведення демократичних реформ в країні, зміцнення національної безпеки, підвищення економічного потенціалу та інвестиційної привабливості, удосконалення професійної етики працівників митних органів.

Боротьба з корупцією має вирішальне значення для всіх країн і всіх митних адміністрацій, бо вона негативно впливає на спроможність митних адміністрацій виконувати свої обов'язки і на репутацію митниці. Одними з основних наслідків корупції є:

- Зниження рівня національної безпеки та соціального захисту;
- Зменшення надходжень до бюджету та шахрайство;
- Скорочення іноземних інвестицій;
- Збільшення витрат для суспільства;
- Створення бар'єрів для міжнародної торгівлі та економічного зростання;
- Зниження довіри до державних інституцій. [45].

До основних завдань удосконалення митних податкової системи можна віднести:

- Інституційна реконструкція ефективної та справедливої митної системи;
- Створення та розгортання митної ІТ – системи;
- Удосконалення робочих процесів та методів в операційних зонах;
- Остаточна адаптація до європейського законодавства;

З приходом війни митні процедури та процеси були суттєво модифіковані для підтримки бізнесу та торгівлі в сучасних реаліях. Зрештою, ефективна робота митниці передбачає дотримання балансу між контролем і підтримкою. Для вдосконалення митної системи необхідно підвищити рівень ефективності впровадження:

- Розробити єдину концептуальну основу організації митної справи;
- Оптимізація організаційної структури, уточнення та розмежування функцій Держмитслужби;

- Дотримання міжнародних принципів щодо митних зборів на різних рівнях, адаптація системи митних платежів до вимог Європи;
- Запровадити превентивні форми державного фінансового контролю в діяльності контролюючих органів ;
- Затвердити норми митних зборів для створення ефективного механізму запобігання порушенням та зловживанням законодавством при використанні бюджетних коштів. [11].

На додаток до запропонованих вище змін у податковій політиці, дотримання податкового законодавства та посилення спроможності податкових адміністрацій мають велике значення для максимізації бюджетних надходжень. Спрощення та діджиталізація процесів дотримання податкового законодавства зменшить навантаження на платників податків та покращить їхню законослухняну поведінку. Процедури податкового адміністрування також повинні бути спрощені та більш ефективні, щоб зменшити бюрократію та непотрібні затримки. Для досягнення цих цілей необхідне значне покращення потенціалу та технологій податкового адміністрування . Впроваджуючи сучасні ІТ – системи та інвестуючи в навчання та підвищення кваліфікації персоналу податкової та митної служб, адміністрації зможуть краще управляти даними про платників податків, виявляти порушення та впроваджувати ефективні заходи. Окрім того, підвищення прозорості в адмініструванні податків через публікацію податкових даних підвищить довіру громадськості. Усі ці зміни дозволять українській економіці працювати ефективніше

Висновки до 3 розділу

1. Результати дослідження доводять, що Україна поступово впроваджує заходи з реалізації Угоди про асоціацію з метою економічної інтеграції до норм і правил Європейського Союзу. Воєнний стан має істотний вплив на динаміку інтеграційних процесів. Одним із наслідків є скорочення зовнішньої торгівлі та неспроможність держави захистити вітчизняних виробників від впливу інших держав. Інтеграція України у світове співтовариство і особливо в Європейський Союз потребує переоцінення ролі та значення державних інституцій у процесі державотворення сучасної України.

2. Однією з важливих проблем на сьогодні, що призводить до значних втрат доходів бюджету зберігається існування контрабандних схем, які займають значну частину обсягу продажів, корупція, недостатня матеріальна забезпеченість, тіньова економіка.

3. До наслідків усіх цих проблем варто віднести:

- Зменшення надходжень до державного бюджету і махінацій;
- Зменшення довіри громадян до державних органів;
- Збільшення витрат для населення;
- Скорочення інвестицій з – за кордону.

4. Для вдосконалення митних органів і підвищення ефективності потрібно:

- Оптимізувати організаційну структуру митних органів;
- Запровадити превентивні форми фінансового контролю;
- Дотримання міжнародних принципів щодо митних зборів, адаптуватися до вимог Європи системою митних платежів;
- Спрощення і діджиталізація усіх процесів, що зменшить навантаження на платників податків, бюрократію та непотрібні заминки.

5. З початком війни, митні процеси і процедури були значно видозмінені для підтримки вітчизняного бізнесу та торгівлі. Україна досягла великого процесу у виконанні євроінтеграційних зобов'язань. Проте, ні для

кого не секрет що фіскальна служба потребувала реформ і вдосконалення ще до початку військової агресії.

6. Сучасне митне законодавство розвинених європейських країн передбачає, насамперед повне правове забезпечення, прозорість і простоту процедур митного оформлення. Митні формальності повинні бути максимально простими і створювати якомога менше незручностей для міжнародної торгівлі. Приведення національної системи митного оподаткування у відповідність до європейських вимог та стандартів не лише прискорює процес євроінтеграції, а й створює сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі.

Висновки

У даному дослідженні визначено, що бюджет держави – основний фінансовий план державних витрат і джерел їхнього фінансового покриття. Найважливішою частиною серед доходів є податкові надходження, до яких входять і митні платежі, які зазнали значних змін. Підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок:

1. Митні платежі – одні з обов’язкових платежів, що стягуються з фізичних або юридичних осіб при переміщенні товарів або транспортних засобів. До головних митних платежів входять ПДВ, мито, акцизний податок. Мито, в свою чергу, поділяється на ввільне, вивільне, сезонне, а також присутні і особливі види мита (спеціальне, антидемпінгове та компенсаційне).

2. Митні платежі є одним із найважливіших інструментів митної політики. Якщо порівнювати митні платежі за останні роки, то можна побачити тенденцію їх зменшення, особливо в період українсько – російської війни. У 2023 році було прийнято низку заходів для збільшення митних надходжень до бюджету, серед них є скасування багатьох тарифних пільг, запроваджених на початку вторгнення, і підвищення ставок на деякі види імпорту. Ці заходи допоможуть стабілізувати митні надходження та закласти підґрунтя для стабільного росту в майбутньому.

3. За останні 18 місяців війни українська державна митниця намагалася працювати над антикризовими заходами, були внесені зміни в організацію роботи регіональних управлінь державної митниці, в тому числі щодо обсягу її повноважень. Нажаль тимчасове скасування тарифів Урядом України мало більший вплив на зменшення тарифних надходжень, ніж стабілізаційні заходи, що були впроваджені Державною митною службою. В умовах воєнного стану для національної економіки важливо швидко реагувати, приймати виважені рішення та ліквідовувати їх.

4. Значення фінансової безпеки значно зростає в сучасних умовах розвитку світової торгівлі та ускладнення міжнародних відносин, що призводить до трансформації та переоцінення функцій держави і необхідності

виявлення загроз для подальшої розробки заходів для зменшення їх негативного впливу.

5. Запровадження оновлених електронних сервісів для платників податків є значною подією для України, яка має потенціал для підвищення результативності податкової системи. Нові сервіси дають доступ до більш зручного та ефективного доступу до багатьох послуг, сприяють зменшенню навантаження як на податкові органи, так і для платників податків.

6. Зусилля, які прикладає Україна для вступу в Європейський Союз високо оцінюються європейськими партнерами. Проте ще зараз потребують вирішення деякі проблеми в митній та податковій системі: недостатність нормативно – правового фундаменту, нестача коштів, низька довіра населення до державних органів, корупція, запобігання контрабанді.

7. Для подолання цих проблем потрібне значене покращення фінансового потенціалу та технологій адміністрування. При інвестуванні в навчання та впровадженні сучасних систем інформаційних технологій адміністрації зможуть краще виявляти порушення та впроваджувати ефективні заходи. Підвищення прозорості шляхом публікації усіх податкових даних підвищить довіру населення до державних посадовців і дозволить економіці працювати ефективніше.

Список використаних джерел

1. Gradus Research. 2022. «Україна майбутнього». Available at https://gradus.app/documents/284/Future_Ukraine_Gradus_Research_UKR.pdf. (дата звернення 18.10.2023 р.)
2. Алішаускас В. Вступаючи у 2023: підсумки та перспективи інтеграції України до митної системи ЄС. URL: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/vstupaiuchy-u-2023-rik-pidsumky-ta-perspektyvyintehratsii-ukrainy-do-mytnoi-systemy-yes/?lang=uk>. (дата звернення 25.10.2023 р.)
3. Борзенко О. О. (2022) Оцінка інтеграції України в європейський економічний простір. Київ: Інститут економіки та прогнозування Національної академіки наук України
4. Бюджет 2023: реалістичність та ризики. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/531013_byudzheth_2023_realistichnist.html. (дата звернення 02.11.2023 р.)
5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI: станом на 1 вересня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 16.09.2023).
6. В кабміні оновили дані щодо збитків довкіллю, завданих внаслідок вторгнення РФ. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/10/20/novyna/bezpeka/kabmini-onovyly-dani-shhodo-zbytkiv-dovkillyu-zavdanyx-vnaslidok-vtorhnennya-rf>. (дата звернення 30.09.2023 р.)
7. Виконання бюджету – 2022: головні підсумки року. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/545981_vikonannya_byudzhetu2022_golovni.html. (дата звернення 08.10.2023 р.)
8. Герчаківський С. Д. Митна справа. Навчальний посібник. / Герчаківський Святослав – Тернопіль : Вектор, 2020. – 316
9. Гуцул І. А. Митна політика у фіскальному просторі України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і

менеджмент. 2015. Вип. 10. С. 232 – 234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_10_52. (дата звернення 17.10.2023 р.)

10. Давидовська Г. І. Історико-правові аспекти еволюції митних режимів Франції. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2016. № 18. С. 25–27

11. Данилишин Б. Структурні реформи, які здатні змінити Україну <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/31/687649/>. (дата звернення 21.10.2023 р.)

12. Динаміка і структура митних платежів та їх роль у формуванні податкових надходжень / О. І. Новік - 2017. - № 10. – С. 963-967. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=molv_2017_10_219. (дата звернення 15.10.2023 р.)

13. Європейська інтеграція України: російський фактор. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD181-182_2020_ukr.pdf. (дата звернення 07.11.2023 р.)

14. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-stanom-na-1-veresnya-2023-roku/>. (дата звернення 19.10.2023 р.)

15. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>. (дата звернення 11.11.2023 р.)

16. Закон України «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2618-20#Text>. (дата звернення 06.11.2023 р.)

17. Закон України № 2118 від 3 березня 2022 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>. (дата звернення 27.10.2023 р.)

18. Закон України № 2260-IX від 12.05.2022 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-IX#Text>. (дата звернення 27.10.2023 р.)

19. Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>. (дата звернення 05.10.2023 р.)

20. Закон України від 4 листопада 1999 року № 1212-XIV «Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1212-14#Text> (дата звернення 14.09.2023)

21. Запорожець О. (2020). Система адміністрування митних платежів в Україні. Вісник КНТЕУ, (2), 104–111.

22. Зовнішня торгівля України. (2021). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_zt_ukr_2021.pdf. (дата звернення 30.10.2023 р.)

23. Зовнішня торгівля. Аналітика. (2022). URL: <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=ce61591c-858a-4e77-885e-edabb095097c&tag=ZovnishniaTorgivlia-analitika->. (дата звернення 30.10.2023 р.)

24. Інформація про суму відшкодування податку на додану вартість з державного бюджету. (2022). <https://tax.gov.ua/diyalnist-/vidshkoduвання-pdchv/informatsiya-pro-obsyagi-vidshkoduвання>. (дата звернення 30.09.2023 р.)

25. Кийда Л., Шевченко Н. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf (дата звернення: 15.09.2023)
26. Мартинова Л.Б., Маршук Л.М., Міжнародний досвід наповнення місцевих бюджетів та можливості його впровадження в Україні. Регіональна бізнес-економіка та управління: науковий, виробничо-практичний журнал. Вінниця . 2019. Вип. №2. С . 91 - 97.)
27. Мережко Н., Караваєв Т., Калуга Н. (2022) Митна політика України під час збройної агресії РФ. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. № 6. С. 4-16. URL: [https://doi.org/10.31617/3.2022\(125\)01](https://doi.org/10.31617/3.2022(125)01). (дата звернення 21.10.2023р.)
28. Митний безвіз: все, що треба знати. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/mitnij-bezviz-vse-shho-treba-znati>. (дата звернення 29.10.2023 р.)
29. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n3707>. (дата звернення 18.09.2023 р.)
30. Міжвідомча координаційна платформа донорів інтенсифікує зусилля з допомоги Україні. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_23_2102. (дата звернення: 23.10.2023 р.)
31. Міністерство фінансів України. Дані та аналітика. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>. (дата звернення 28.09.2023 р.)
32. Мобільний додаток "Дія": Звіт про оцінку. URL: <https://eu4digitalua.eu/en/news/diia-mobile-application-evaluation-report/>. (дата звернення 16.11.2023 р.)
33. Моніторинг незаконної торгівлі України. (2022). URL: https://chamber.ua/wp-content/uploads/2022/11/FULL-REPORT-EN_AIT.pdf. (дата звернення 14.10.2023 р.)

34. наказ Міністерства фінансів України від 15 червня 2012 року №731 «Про затвердження порядку відшкодування витрат за зберігання товарів та транспортних засобів на складах митних органів, Порядку обчислення сум витрат у справах про порушення митних правил та їх відшкодування та Розмірів відшкодувань за зберігання на складах митних органів товарів і транспортних засобів». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1140-12#n18>. (дата звернення 27.09.2023 р.)

35. наказ Міністерства фінансів України від 23 жовтня 2017 року № 862 «Про затвердження Порядку справляння плати за виконання митних формальностей органами доходів і зборів поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1385-17#Text> (дата звернення 14.09.2023).

36. Національний банк України. Статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>. (дата звернення 09.10.2023 р.).

37. Оніщик Ю. В. Правова конструкція «митні платежі»: проблеми сучасної інтерпретації. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2016. № 3-4. С. 23-28.

38. Оніщик Ю. Митні платежі як системоутворювальні категорії митного законодавства України та Європейського Союзу. Нове українське право. 2022. Т. 2. № 6. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/397/351> (дата звернення 12.09.2023).

39. Оніщик Ю.В. Правове регулювання митних відносин в Україні та в країнах Європейського Союзу: фінансово – правовий аспект: автореф. дис. ... докт. юрид. Наук: 12.00.07. Київ, 2014. 44 с. [7, с. 34]

40. Основні керівні, виконавчі та управлінські органи в податковій і митній службі (HMRC). Офіційний сайт Уряду Сполученого Королівства Великої Британії, Ірландії та Уельсу. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-revenue-customs/about/our-governance#executive-committee>. (дата звернення 17.11.2023 р.)

41. Особливості управління митною службою Франції. Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2009. № 2. С. 178–182.
42. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/>. (дата звернення 19.10.2023 р.)
43. Ревенко О. В. Стратегічні аспекти митного та податкового регулювання. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/29_2019_ukr/76.pdf. (дата звернення 23.10.2023 р.)
44. Рік «митного безвізу». Мінфін показав результати застосування Україною NCTS. URL: <https://forbes.ua/news/rik-mitnogo-bezvizu-minfin-pokazav-rezultati-zastosuvannya-ukrainoyu-ncts-04102023-16439>. (дата звернення 26.10.2023 р.)
45. Розум, О., Шкуренко, Н. (2015) Особливості протидії корупції в органах ДМС в контексті європейської інтеграції. Євроінтеграційні процеси в Україні: економіко-правовий аспект: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м. Ірпінь, 8 вересня 2015 р.). Ірпінь: Науково-дослідний Інститут фінансового права, с. 98-100.)
46. Служба митної та прикордонної служби США. URL: <https://www.cbp.gov/border-security/international-initiatives>. (дата звернення 13.11.2023 р.)
47. Стратегічні ініціативи розвитку ДМС до 2020 року. Прес-служба Державної фіскальної служби України від 12.01.2018 р. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/322784.html>. (дата звернення 09.10.2023 р.)
48. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022 – 2025 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text>. (дата звернення 19.11.2023 р.)
49. Тараненко М.С. Тарифне та нетарифне регулювання як інструменти реалізації економічної дипломатії України. Інтелект XXI. 2018. № 2. С. 34–38.
50. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://eu-ua.org/uhoda-pro-asotsiatsiiu/>. (дата звернення 26.10.2023 р.)

51. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони (2014, березень) URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011%23Text. (дата звернення 17.10.2023 р.)

52. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf. (дата звернення 01.11.2023 р.)

53. Фінансування України до перемоги. URL: <https://www.holosameryky.com/a/finansuvannia-ukrainy-do-peremohy/7356449.html> (дата звернення 28.10.2023 р.)

54. Юрчишена Л.В., Шевчук, Ю.І. (2019). Концептуальні засади адміністрування та фіскальний потенціал акцизного податку в Україні. Фінанси, облік, банки. № 1 (24). С.102 –112

55. Як за рік змінилася економічна ситуація в Україні. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/07/infografika/ekonomika/yak-rik-zminylasya-ekonomichna-sytuacziya-ukrayini> (дата звернення 09.10.2023)